

de Gaulle och republiken

som dels klarlade att nästan alla kände till Altrinchams artikel, dels fastslog inställningen till denna artikel inom skilda kön och åldersgrupper. På den allmänna frågan om hållningen till kritiken svarade av männen 40 procent att de instämde i den, medan 48 procent ogillade den; bland kvinnorna var ställningen en helt annan, 31 respektive 56 procent. Det är knappast antagligt att det var solidaritet med kvinnan-drottningen som bestämde kvinnornas ställningstagande; snarare får resultatet tydas som ett nytt bevis för att ålderdomliga institutioner, en allmän konservatism, har starkare fäste bland kvinnorna än bland männen. I fråga om åldersgrupperna var skillnaden än mera påfallande. Inom den yngsta gruppen, 16—34 år, instämde 42 procent med Altrincham, medan 39 procent avvisade hans kritik; motsvarande siffror inom den äldsta gruppen, över 65 år, var 23 och 72 procent. Även denna korrelation mellan ålder och konservatism är väl känd från undersökningar i skilda länder.

HERBERT TINGSTEN

"Vad är diktaturen om inte ett stort äventyr? Utan tvivel är dess början ofta gynnsam. Under någuras entusiasmer och andras resignation, genom den stränga ordning som den ålägger, med hjälp av ståt och enkelriktad propaganda tar den först en dynamisk form som kontrasterar mot den anarki som föregått den. Men det är diktaturens öde att överdriva i allt vad den företar sig. Nationen blir en maskin som härska- ren driver till tygellösa ansträngningar. Vare sig det gäller inre eller yttre planer över- skrider målen, riskerna och aktionerna varje måtta. Till slut brister fjädern. Den grandiosa byggnaden störtar samman i elände och blod. Nationen finner sig söndersliten, svagare än den var innan äventyret började."

Detta citat är hämtat ur ett tal av general de Gaulle, och det avspeglar utan tvivel den allmänna hållning som generalen intagit till frågan om demokrati och diktatur. Han har ständigt framhåvit demokratins oönskan, och även om hans ledarskap av de fria fransmännen under tyskarnas okkupation till stor del betingades av nationell självhåvdelse, var det också ett uttryck för hans hängivenhet för de republikanska grundsatserna. Med säkerhet kunde han ha tagit makten under åren efter segern, om han inte liksom han nu gör hållit på att statsledningen måste vara förankrad i folkopinionen.

Denna de Gaulles hållning förklarar vad som händer i dagens Frankrike. Då president Coty kräver en ministär de Gaulle, då majoriteten inom flertalet demokratiska partier är redo att ge de Gaulle förtroendeavotum, då till och med inom det socialistiska partiet en tredjedel av medlemmarna lär vara beredda att rösta för de Gaulle, beror detta i första rummet på att man står inför ett fruktansvärt dilemma: antingen de Gaulle eller en folkfrontsregering, som enligt nästan enhälliga vittnesbörd av experter utanför konflikten inom kort skulle avlösas av en genom kupper och våldsaktioner framtvingad vädjan till de Gaulle. Men detta är inte hela förklaringen. Inte heller olusten inför parlamentarismens bräcklighet, de många regeringsskiftena och oförmågan att handla gör den utbredda viljan att godta en regering eller en regim de Gaulle begriplig. Våldiga grupper av franska demokrater är övertygade om de Gaulles är-

liga önskan att bevara och stabilisera folkets inflytande. Trodde man verkligen att de Gaulles utnämning till konseljpresident skulle medföra en diktatur, jämförlig med nazismen eller fascismen, skulle generalen möta ett mera allmänt och mera hårt motstånd. Nu tror man, nu hoppas man att den allmänna rösträtten och den medborgerliga friheten, vad som är väsentligt i det demokratiska statsskicket, skall kunna bevaras även om de Gaulle kommer till makten.

Vi kan dela dessa förhoppningar, men vi kan inte vara säkra på att de infrias. Att de Gaulles program innefattar en genomgripande revision av det republikanska statsskicket är visserligen inte i och för sig något hot mot demokratin. Upprepade gånger har de Gaulle förklarat att han önskar en omläggning av författningen enligt vad man schematiskt uttryckt kan kalla amerikanskt mönster. Statschefen skulle självständigt välja ministrar, han skulle leda regeringens politik och han skulle genom parlamentsupplösning eller folkomröstning kunna vädja till väljarna. En sådan ordning är inte stridande mot folkstyrelsen, men i Frankrike måste förslag om dess införande väcka oro; man minns sig den andra republikens system med en folkvald president som efter några år blev diktator och kejsare, och man ser över huvudet taget en stark exekutivmakt i kombination med folkomröstningar eller plebiscit som en fara för inte blott parlamentarismen, utan också för demokratin.

Därtill kommer att de Gaulles karaktär och personliga anspråk inger oro. Sedan den tid då de Gaulle var det fria Frankrikes samlande och lysande namn känner han sig som nationens räddare, och han är alltför benägen att i fanatism,

självtillräcklighet och högfärd tro sig vara den ende man som än en gång kan rädda Frankrike. Några satser ur det brev med vilket han i går besvarade förre presidenten Vincent Auriols vädjan är belysande för dessa drag. Han säger sig vara redo "att med lagliga medel bilda en regering, som jag hoppas skall kunna återställa enigheten, återupprätta disciplinen inom landet, särskilt vad militärerna angår, och arbeta på att få en reviderad författning antagen av folket". Han presenterar sig som en man som är villig och har förmågan att bli räddare men av illasinnade och oförnuftiga hindras att utföra sin mission. "Eftersom jag inte kan gå med på att ta emot makten från någon annan än folket eller åtminstone dess representanter, befarar jag att vi är på drift mot anarki och inbördeskrig. I så fall kommer ett tungt ansvar att åvila dem som med en för mig oförståelig sektarism hindrat mig från att än en gång lyckligt föra republiken i hamn medan ännu tid finns."

de Gaulles känsla för demokrati kommer fram i deklarationen att han inte vill motta makten annat än från folket eller dess representanter; han blir också trodd då han påstår att han ingenting haft att göra med militärrevolten i Algeriet eller eljest med försöken att genom illegala aktioner störta den parlamentariska regeringen. Men hans temperament och hans självkänsla måste inge fruktan för att han, väl kommen till makten, skall bli mera autokrat än demokratisk ledare. Hur det kan gå är omöjligt att förutsäga. Något val i egentlig mening tycks emellertid inte längre finnas för fransmännen, eller rättare sagt för de franska politikerna. En maktkoncentration hos de Gaulle efter en militär och byråkratisk statskupp skulle säkrare och snabbare leda till en diktatur än en regering de Gaulle som i vanlig ordning godtas av parlamentet. I detta dilemma måste de flesta demokrater föredra lösningen att ge de Gaulle makten på parlamentarisk väg i hopp om att den nya regeringen — efter en tid av fullmakter och reell abdikation av parlamentet — återställer den franska demokratin.